

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE, *Mitološki motivi u delima Margaret Etvud* MAJE ĆUK

1. PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

28. decembar 2011. godine, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta u Beogradu

SASTAV KOMISIJE

1. dr Radojka Vukčević, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2005), Filološki fakultet u Beogradu;
2. dr Aleksandra Jovanović, docent za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2007), Filološki fakultet u Beogradu;
3. dr Vesna Lopičić, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (1999), Filozofski fakultet u Nišu.

2. PODACI O KANDIDATU

1) Ime, ime jednog roditelja, prezime
Maja Maksim Ćuk

2) Datum rođenja, opština, republika
21. 2. 1983., Gnjilane, Republika Srbija

3) 23. oktobar 2009., Pale, „Književnost kao ogledalo kulturnog identiteta –proza srpske dijasporu u Kanadi“

Zvanje magistra književnoistorijskih nauka kandidatkinja je stekla na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Istočnom Sarajevu

Naučna oblast iz koje je stečeno akademsko zvanje magistra nauka:

Nauka o književnosti

3. NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE

Mitološki motivi u delima Margaret Etvud

4. PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE

Doktorska disertacija “Mitološki motivi u delima Margaret Etvud” kandidatkinje Maje Ćuk sadži 263 kucane strane. Podeljena je na šest poglavlja: Uvod (1-25); Margaret Etvud u ogledalu savremenih proučavanja književnosti (26-56); Mit i književnost (57-80); Mitološki motivi u delima Margaret Etvud (81-239); Zaključak (240-244) i Dodatak (245-256). Na kraju rada priložena je i opsežna, sistematično kategorisana bibliografija (str. 257-263). Rad sadrži i apstrakt, na srpskom i engleskom jeziku, kao i predgovor.

5. VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE

U svojoj doktorskoj disertaciji “Mitološki motivi u delima Margaret Etvud” kandidatkinja Maja Ćuk se potvrđuje i značajno razvija naučni potencijal nagovešten u magistarskom radu i potonjim, brojnim naučnim radovima. U kontekstu književno-kulturološkog istraživanja oslonjenog na najsavremenija teorijska dostignuća u ovoj oblasti, kandidatkinja u razmatranju dela Margaret Etvud, jedne od najznačajnijih savremenih kanadskih književnica, ispoljava vrline kojima se odlikovala u svom dosadašnjem naučnom radu: lucidnost i preciznost kritičkog uvida, analitičko-sintetičku darovitost i doteran književni stil kojim s uspehom približava čitaocu složenu problematiku ove disertacije.

U uvodnom delu, kandidatkinja postavlja okvir izučavanja, ukazujući najpre na činjenicu da mitološki motivi, koji će predstavljati osnovno polazište književne analize u ovom radu, u kanadskom kulturnom kontekstu, iz koga potiče Margaret Etvud, imaju poseban značaj i smisao. Zato se mr Maja Ćuk nakon određivanja mesta Margaret Etvud u okviru kanadske književnosti, posvećuje pregledu kritičkih eseja i antologija najznačajnijih proučavalaca

mitoloških motiva u delima ove kanadske književnice. Uvidom u kritičke radove o funkciji mita u stvaralaštvu Margaret Etvud ustanovljena je polazna tačka analize kandidatkinje – prefiguracija mitova od strane Etvudove pod uticajem trenutnih društvenih prilika. Mr Maja Ćuk uočava paralelu između pomenutog pripovednog postupka Margaret Etvud i pisanja šest kanadskih književnika analiziranih od strane značajnog savremenog teoretičara mita – Mari Votije. Metodološko stanovište Mari Votije, definisano u studiji *Mit Novog sveta: postmodernizam i postkolonijalizam u kanadskoj književnosti*, omogućilo je kandidatkinji da odredi ključni termin u ovoj disertaciji *mit Novog sveta*, koji će biti predmet izuzetno složene analize u odnosu na biblijske, grčke i indijanske mitove. Mr Maja Ćuk nagoveštava put analize ključnog termina u narednim poglavljima ukazivanjem na činjenicu da „se na način gotovo identičan onom u romanima Maršezoove, Vibeae, Baueringa, Barsela, Godboa i Kogave, - dobro znani detalji o događajima i likovima iz prošlosti pojavljuju na stranicama dela M. Etvud zaodeni u novo ruho i posmatrani iz drugačije perspektive“. Kandidatkinja ustanovljava da se u simboličnim mitološkim strukturama Margaret Etvud, gde se drevni mitovi ukrštaju sa savremenim tumačenjima mita i književnosti, ocrta podtekst kritike na račun savremenih političkih i kulturoloških strujanja, i ukazuje na to da, pored dovođenja u pitanje patrijarhalnog sistema prema ženi, „bilo koja diskutabilna i stereotipna shvatanja ukorenjena kako u tradicionalnim, tako i u aktuelnim 'mitologijama', od lokalnih političkih prilika u Kanadi do odnosa prema prirodi na globalnom nivou, predmet su preispitivanja i kritike ove književnice“.

Nakon veoma temeljnog Uvoda mr Maje Ćuk, u narednom poglavlju disertacije „Margaret Etvud u ogledalu savremenih tumačenja književnosti“ iznosi se, kroz zasebna potpoglavlja, detaljan teorijski pregled savremenih književnih teorija (postmodernizam, novi istorizam, postkolonijalizam i feminizam). Uz teorijske postavke rodonačelnika i najznačajnijih teoretičara pomenutih aktuelnih tumačenja književnosti, kandidatkinja iznosi zanimljive

primere iz romana M. Etvud koji potkrepljuju nalaz, produbljen u detaljnijoj analizi kroz naredna potpoglavlja, da se svaka od pomenutih orijentacija, iz posebne perspektive “poigrava sa drevnim mitskim konceptima i predstavlja važno savremeno ‘oruđe’ u doživljavanju i prekrajanju mitova od strane Margaret Etvud i drugih književnika današnjice”.

Kako su se književni stvaraoci i kritičari odnosili prema mitu od davnina do danas govori se u iscrpnom i sistematičnom pregledu teorije mita u poglavlju - „Mit i književnost“. Ova celina je podeljena na dva potpoglavlja. U odeljku naslovljenom „Tumačenje mita po Meletinskom i modernizam“, po uzoru na delo *Poetika mita*, razmatra se razvoj teorijske misli o mitu u književnosti od antičke Grčke, preko srednjeg veka, klasicizma, romantizma i prosvetiteljstva, do druge polovine dvadesetog veka, zaključno sa modernizmom. U drugom delu - „Tumačenje mita po Mari Votije: *mit Novog sveta*“, govori se detaljnije o postmodernističkoj i postkolonijalističkoj analizi mita u delima pomenutih savremenih kanadskih autora od strane Mari Votije i mogućnosti da se takav postupak primeni u tumačenju dela Margaret Etvud, s obzirom na to da se stvaralaštvo ove kanadske književnice nije izučavalo iz ove perspektive do sada.

U centralnom poglavlju „Mitološki motivi u delima Margaret Etvud“, podeljenom na tri dela u kojima se pojedinačno analiziraju uloge biblijskih, grčkih i indijanskih mitova u romanima M. Etvud, mr Maja Ćuk traži i preispituje odgovore na pitanja „šta našu književnicu izdvaja u odnosu na autore analizirane od strane Mari Votije, kako i zašto Margaret Etvud prepričava stare mitove, i na koji način se njeni mitovi razlikuju od *mitopoetskih* pesnika“. U odeljku „Biblijski motivi u delima Margaret Etvud“, pored iznetog teorijskog dela o viđenjima i tumačenjima *Starog i Novog zaveta*, važnim za istraživanje u disertaciji, kandidatkinja uočava i tumači delove teksta, karaktere i simbole M. Etvud, putem kojih se postupci i shvatanja kanonizovanih biblijskih pripovedača dovode u pitanje. Detaljnije su analizirana četiri romana, dok se u zasebnom potpoglavlju iznosi kratak pregled biblijskih motiva u ostalih devet romana M.

Etvud. Mr Maja Ćuk, već u prvom analiziranom romanu Etvudove u svom istraživanju, zapaža da “u duhu postmodernizma, postkolonijalizma i feminizma, u romanu *Sluškinjina priča*, simbolična preformulacija mita o Jakovu, Rahilji i Vali, u kojoj su im dodeljena nova imena, ilustruje se iz perspektive jedne „Vale“, u zastrašujućoj budućnosti čovečanstva u kojoj glavnu reč vodi diktatorski galadski režim gde su ženama oduzeta sva prava”. Ista tematika, diskriminisanje žena usled zvaničnog stava patrijarhata u *Bibliji* da ona mora biti podređena muškarcu, kao i nastojanje drugih marginalizovanih pojedinaca i grupa da se izbore za ravnopravnost u društvu, odslikava se kroz likove i simbole u romanima *Alijas Grejs*, *Godina potopa*, *Antilopa i Kosac*, *Modrobrada*, *Slepi ubica* i drugi. Takvu težnju nekadašnjih „eks-centrika“ da, u duhu postkolonijalizma i feminizma, ispričaju svoju stranu priče, ali kroz naratorke i protagonistkinje odenute u simbolične obrise iz grčke mitologije (Persefona, Kirka, sirene, Arahna, Pandora i slično), kandidatkinja ilustruje u odeljku „Antički motivi u delima Margaret Etvud“. Oslanjajući se na kritički osvrt o grčkoj mitologiji iznet na početku ovog dela disertacije, mr Maja Ćuk ukazuje na to da “u skladu sa postmodernizmom, Penelopa u *Penelopijadi*, Iris u romanu *Slepi ubica*, Toni, Rouz i Keris kao pojedinačni aspekti Bele Boginje u romanu *Modrobrada*, Elena Rizli kroz savremeni prikaz „Tri Gracije“ u romanu *Mačje oko*, iznose drugačije verzije davno utvrđenih istorijskih događaja, dovodeći u pitanje legitimitet istorijskih hronika i vekovnih i decenijskih kulturoloških shvatanja”. Kao i prilikom tumačenja biblijskih motiva, kandidatkinja je odabrala da detaljnije analizira četiri romana, dok se u zasebnom potpoglavlju iznosi kratak pregled antičkih motiva u ostalih devet romana. Međutim, u delu „Mitovi severnoameričkih domorodaca u delima Margaret Etvud“, uz osvrt na najvažnije aspekte indijanske mitologije na početku, detaljnije su tumačena dva romana, dok se u zasebnom potpoglavlju iznosi kratak pregled indijanskih motiva u ostalih jedanaest romana. Mr Maja Ćuk zapaža da se u romanu *Jestiva žena* “može uspostaviti ironična veza između

nezrelog Dankana i važnog indijanskog duha-vodiča, šamanskih pročišćavajućih rituala i Merieninog smešnog i naizgled neobjašnjivog uzdržavanja od hrane, poštovane Majke Zemlje i komične i napadne trudnice Ejnsli, ozbiljne uloge Boga plodnosti i nekontrolisanog obavljanja nužde Klarinog sinčića Artura”. Ključni element za analizu u ovom delu je, po mišljenju kandidatkinje, preispitivanje koncepata „civilizacijskog“ i „primitivnog“ društva kroz karaktere koji postaju “simbol oslobađanja od ‘civilizacijskog’ kapitalističkog društva masovne potrošnje”. Takvo viđenje se, kako smatra mr Maja Ćuk, potvrđuje i u romanu *Izranjanje* M. Etvud, u kome glavna protagonistkinja, svojim simboličnim identifikovanjem sa konceptima severnoameričke mitologije (Vendigom, šamanističkim silaskom u podzemni svet, kupanjem u pročišćavajućem jezeru), “poziva i priziva ponovno rođenje zdravog i harmoničnog načina života i regenerisanje destabilizovanih ‘podređenih’ identiteta”.

Vizuelni prikaz transformacije tradicionalnih mitova pod uticajem društveno-političkih aktuelnosti današnjice u romanima Margaret Etvud, koje je postavljeno kao cilj istraživanja, kandidatkinja prikazuje u Dodatku. Za svaki analizirani roman Etvudove iznose se uporedni prikazi karaktera i viđenja iz tradicionalnih mitova sa njihovim prefigurisanim konceptima u okviru *mita Novog sveta*.

Pomenuti vizuelni prikazi iz Dodatka su detaljnije objašnjeni u Zaključku. U ovom delu se, od strane mr Maje Ćuk, iznose “rezultati do kojih se došlo tokom ispitivanja mitoloških motiva, u kontekstu postmodernizma, novog istorizma, postkolonijalizma i feminizma, na primeru odabranih romana Margaret Etvud”.

DOKTORSKOJ DISERTACIJI

1. Ćuk, M. "Stari i novi mitovi u delu *Penelopijada* Margaret Etvud". Savremena proučavanja jezika i književnosti, God. II, knjiga 2, Filološko-umetnički fakultet, Kragujevac, 2011. (19-30)
2. Ćuk, M. "Izranjanje motiva iz severnoameričke mitologije u mitu *Novog sveta* Margaret Etvud", *Stvaranje*, Podgorica (rad prihvaćen za objavljivanje u 2012. godini).
3. Ćuk, M. "(Re) Connecting through Our True Stories: Immigrant Identities in Silvija Jestrović's Literary Works." *(Re) Connecting through Diversity: Canadian Perspectives*, 4th International Conference organized by SACS, Beograd, 2011. (175-189)
4. Ćuk, M. „Građanski identitet u delu *Knjiga osвете* Dragana Todorovića“. *Reči: časopis za jezik, književnost i kulturološke studije* / glavni i odgovorni urednik Slobodan Jovanović, God. 2, br 3 (2010, proleće). Beograd: Fakultet za strane jezike Univerziteta „Braća Karić“, 2010. (53-69)
5. Ćuk, M. „Identitet imigranta u Kanadi u prozi Davida Albaharija i Dragomira Ivkovića“. *Reči: časopis za jezik, književnost i kulturološke studije* / glavni i odgovorni urednik Slobodan Jovanović, God. 1, br 2 (2009, jesen). Beograd: Fakultet za strane jezike Univerziteta „Braća Karić“, 2009. (203-223)
6. Ćuk, M. „Srpska dijaspora kao kanadska subkultura“. *Reči: časopis za jezik, književnost i kulturološke studije* / glavni i odgovorni urednik Slobodan Jovanović, God. 1, br 1 (2009, zima). Beograd: Fakultet za strane jezike Univerziteta „Braća Karić“, 2009. (41-55)

6. ZAKLJUČCI ODNOSNO REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Mr Maja Ćuk je u svojoj doktorskoj disertaciji "Mitološki motivi u delima Margaret Etvud" došla do zaključka da, iako je Margaret Etvud na početku svog umetničkog stvaralaštva bila pod uticajem teorijskih viđenja Nortropa Fraja i poezije *mitopoetskih* pesnika, uspela je da "osmisli i proizvede svoju osobenu mitologiju". Poređenje i ispitivanje odnosa drevnih i "aktuelnih" mitologija u delima ove značajne kanadske književnice, pokazalo je da se, za razliku od arhetipske kritike, u okviru koje se tvrdi da se identične strukture sižea jedne

priče smenjuju kroz različita vremenska razdoblja, ovde ilustruje kako su drugačija tumačenja jednog narativa moguća u svakom trenutku. Za razliku od kanadskih književnika u čijem stvaralaštvu je Mari Votije prvi put analizirala i definisala preoblikovanje mitova iz ugla savremenih tumačenja književnosti, Margaret Etvud ne izvrgava kritici samo kontraverzna politička zbivanja u Kanadi, već preispituje društvena dešavanja i probleme u celom svetu. U svom književnom pristupu prema mitu, gde se događaji “prepričavaju iz neuobičajene perspektive, a nosioci radnje postaju zanemareni protagonisti iz nekadašnjih mitova”, ova kanadska književnica izlaže kritici bilo koji oblik nepravde, nejednakosti i stereotipa u društvu. U skladu sa postmodernizmom, postkolonijalizmom, feminizmom i novim istorizmom, Margaret Etvud, u svom *mitu Novog sveta*, pokazuje kako obični i marginalizovani pojedinci i grupe, zarobljeni u neprirodnim i sputavajućim društvenim položajima, ostvaruju status mitskih heroja i Bogova zahvaljujući, kako smelo kaže naratorka *Izranjanja* Etvudove, “odbijanju da se bude žrtva”.

7. OCENA NAČINA PRIKAZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Veliki broj svežih i relevantnih zaključaka svog istraživanja, sprovedenog s istinskom posvećenošću, ali i čvrstom naučnom utemeljenošću, Maja Ćuk je dala metodološki precizno, preglednim i jasnim stilom u svojoj doktorskoj disertaciji pod naslovom “Mitološki motivi u delima Margaret”. Kandidatkinja je napisala pregledan, dobro struktuiran rad pri čemu je pokazala odlično poznavanje teorija o mitu i savremenih kritičkih teorija, sigurnost u njihovoj primjeni, poznavanje kulturno-istorijskog konteksta i poetike Margaret Etvud. Ovim radom mr Maja Ćuk potvrdila je i ranije pokazanu sposobnost za analizu književno umjetničkog teksta, njegovo sagledavanje u teorijskom i istorijskom kontekstu iz koga potiče, kao i sposobnost za donošenje samostalnog kritičkog suda, što joj je omogućilo da dođe do niza relevantnih, naučno utemeljenih i

samostalnih zaključaka koje je izložila u svojoj disertaciji pod naslovom “Mitološki motivi u delima Margaret”.

8. PREDLOG

Na osnovu svega izloženog, smatramo da je mr Maja Ćuk obradom teme pod naslovom “Mitološki motivi u delima Margaret” sačinila vredno naučno delo, od nesumnjivog značaja za srpsku anglistiku i nauku o književnosti, ali u gotovo podjednako meri i za studije kulture. Zbog toga predlažemo Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta u Beogradu da ovu doktorsku disertaciju prihvati, a kandidatkinji odobri pristup usmenoj odbrani rada.

Komisija:

dr Radojka Vukčević, red. prof.

dr Aleksandra Jovanović, docent

dr Vesna Lopičić, red. prof.